

**Dit examen bestaat uit 33 vragen.
Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel
punten met een goed antwoord behaald kunnen
worden.
Voor de beantwoording van opgave 1 is een
bijlage toegevoegd.**

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1

Gezondheidszorg wordt in Nederland aangeboden door zowel bedrijven in de quataire sector als door bedrijven in de marktsector. In beide gevallen heeft de overheid invloed op prijs, beschikbaarheid en kwaliteit van de gezondheidsvoorzieningen.

De doelstelling van de bedrijven in de marktsector is veelal het behalen van maximale totale winst. De doelstelling van de bedrijven in de quataire sector is vaak kostendekking.

- 2p **1** Geef voor bedrijven in de quataire sector een voorbeeld van een andere doelstelling dan maximale totale winst en kostendekking.

Stel: voor een bepaalde behandeling kan men op grond van een overheidsbesluit slechts in één ziekenhuis terecht. De overheid heeft in de uitgangssituatie de prijs vastgesteld op f 620 per behandeling. Voor deze behandeling geldt in de uitgangssituatie de volgende kostenfunctie:

$$TK = 45q^2 - 10q + 5.000$$

TK = totale kosten per dag in guldens

q = aantal behandelingen per dag

Dit ziekenhuis streeft naar maximale totale winst.

- 4p **2** Ondanks de doelstelling maakt dit ziekenhuis in de gegeven situatie verlies. Bereken het verlies dat dit ziekenhuis per dag met deze behandeling maakt.

De overheid laat onderzoeken of bij een prijs van f 620 per behandeling kostendekking mogelijk is. Daartoe moet een besparing op de totale constante kosten per dag worden gerealiseerd. Die besparing is mogelijk door het aantal behandelingen vast te stellen op 1.000 per jaar en deze gelijkmatig over 250 dagen in het jaar te spreiden.

- 2p **3** Bereken bij welk bedrag aan totale constante kosten per dag er sprake is van kostendekking.

De overheid laat ook onderzoeken wat de gevolgen zijn van het vrijlaten van de prijs van deze behandeling. Uit dit onderzoek blijkt onder andere het verloop van de prijsafzetlijn die dan voor het ziekenhuis ontstaat. Op de bijlage bij deze opgave is die getekend als prijsafzetlijn 2. De getekende prijsafzetlijn 1 heeft betrekking op de uitgangssituatie. De kostenlijnen op deze bijlage zijn gebaseerd op de kostenfunctie in de uitgangssituatie. De doelstelling van het ziekenhuis blijft maximale totale winst.

- 2p **4** Teken in de grafiek op de bijlage de lijn van de marginale opbrengsten (MO-lijn) bij vrije prijsvorming.

- 4p **5** Zijn de gevolgen van het overstappen op vrije prijsvorming in dit geval voor de vragers naar deze behandeling voordelig of nadelig? Verklaar het antwoord aan de hand van de grafiek.

De overheid besluit het aanbod van deze behandeling over te laten aan vrije marktwerking. De marktform kan nu veranderen en daardoor ook het marktgedrag van dit ziekenhuis.

- 4p **6** Leg uit waarom de marktform en het marktgedrag kunnen veranderen.

Opgave 2

De valutacrisis in Zuidoost-Azië in 1997 heeft laten zien dat ook wisselkoersafspraken niet kunnen verhinderen dat de waarde van valuta's sterk kan gaan schommelen.

In de economie worden wisselkoersveranderingen met verschillende begrippen aangeduid: appreciatie, depreciatie, revaluatie en devaluatie.

- 3p **7** Wat is de *overeenkomst* en wat is het *verschil* tussen een appreciatie en een revaluatie van een valuta?

De Indonesische rupiah is tot midden 1997 gekoppeld geweest aan de Amerikaanse dollar. Tot dat moment heeft de centrale bank van Indonesië de koers gestabiliseerd met interventies op de valutamarkt. Een voortdurend tekort op de betalingsbalans heeft Indonesië *gedwongen* tot het loslaten van de koppeling van de rupiah waarop de koers van de rupiah is gedaald.

- 3p **8** Leg uit hoe een voortdurend tekort op de betalingsbalans Indonesië kan hebben *gedwongen* de koppeling van de rupiah aan de Amerikaanse dollar los te laten.

Na het loslaten van de koppeling zijn vooral de valutaspeculanten verantwoordelijk geweest voor een verdere daling van de koers van de rupiah. De Indonesische centrale bank heeft tevergeefs geprobeerd die koersdaling te voorkomen met een forse verhoging van de geldmarktrente.

- 2p **9** Leg uit hoe een verhoging van de Indonesische geldmarktrente via de bestedingen in Indonesië de koersdaling van de rupiah wellicht had kunnen voorkomen.

Stel dat Indonesië en de Verenigde Staten van Amerika (VS) onderling uitsluitend rubber en computers verhandelen: andere transacties doen zich op de goederenrekening niet voor. In de uitgangssituatie verkoopt Indonesië 30.000 ton rubber aan de VS tegen een prijs van 3.250 rupiah per kilogram (1 ton = 1.000 kilogram). De VS verkopen 30.000 computers aan Indonesië tegen een prijs van 1.500 dollar per stuk. De wisselkoers bedraagt: 1 dollar = 2.500 rupiah.

Op korte termijn is de prijselasticiteit van de Indonesische invoer en uitvoer nul. Stel dat de koers van de rupiah ten opzichte van de dollar daalt; voor 1 dollar moet voortaan 2.750 rupiah betaald worden.

- 3p **10** Toon met een berekening aan dat de goederenrekening van Indonesië, uitgedrukt in rupiah's, op korte termijn verslechtert.

Op lange termijn is de prijselasticiteit van de Indonesische invoer $-0,5$.

- 3p **11** Toon met een berekening aan dat de waarde van de Indonesische import op de goederenrekening op lange termijn 117,56 miljard rupiah bedraagt.
- 2p **12** Bereken de procentuele toename van de uitgevoerde hoeveelheid waarbij de Indonesische goederenrekening, uitgedrukt in rupiah's, op lange termijn in evenwicht zou zijn.

Opgave 3

Een taak van De Nederlandsche Bank (DNB) is het beheersen van de geldhoeveelheid. Uit een jaarverslag van DNB blijkt dat de chartale geldhoeveelheid in Nederland elk jaar toeneemt. Het aandeel van de chartale geldhoeveelheid in de primaire liquiditeitenmassa neemt echter al jaren af.

De laatstgenoemde ontwikkeling is een gevolg van een verandering in het betalingsverkeer in Nederland.

2p **13** Welke verandering is hier bedoeld? Beschrijf waardoor die verandering wordt veroorzaakt.

De relatieve daling van de chartale geldhoeveelheid is in Nederland minder sterk dan in vergelijkbare andere landen. Volgens DNB komt dit onder andere doordat de oppotting is toegenomen.

3p **14** Geef vanuit de Keynesiaanse liquiditeitsvoorkeurtheorie een verklaring voor een toename van de oppotting in een land.

In 1996 is de binnenlandse liquiditeitscreatie groter geweest dan in 1995. Volgens DNB is dat gekomen door de inflatie.

3p **15** Leg met behulp van de Keynesiaanse liquiditeitsvoorkeurtheorie uit hoe inflatie kan leiden tot binnenlandse liquiditeitscreatie.

Een andere taak van DNB is het beheren van de goud- en deviezenvoorraad. DNB kan de goud- en deviezenvoorraad onder andere gebruiken om de geld- en valutamarkt te beïnvloeden.

2p **16** Noem een andere functie van de goud- en deviezenvoorraad.

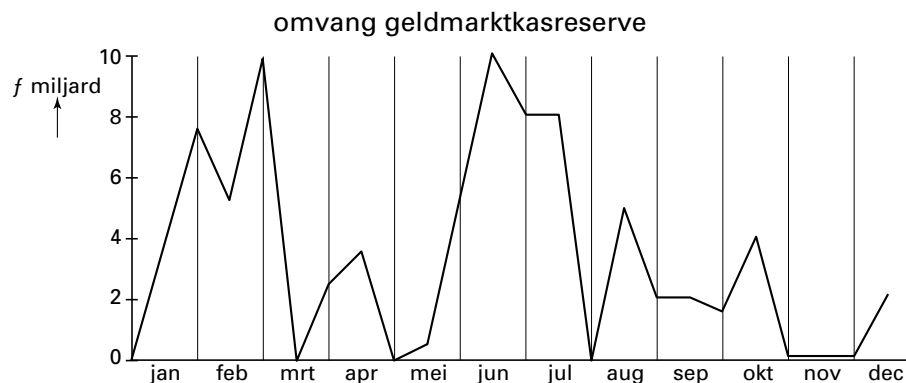
In 1996 heeft DNB een deel van de goud- en deviezenvoorraad verkocht aan onder andere particuliere banken. Hierdoor is uiteindelijk ook de geldmarkt in ruime zin verkraapt.

3p **17** Leg uit hoe deze verkoop uiteindelijk tot een verkrapting van de geldmarkt in ruime zin heeft geleid.

Om haar taken goed te kunnen uitvoeren vindt DNB een stabiele situatie op de geldmarkt van belang. Daartoe kan zij onder andere gebruik maken van de geldmarktkasreserve-regeling.

Grafiek 1 laat de ontwikkeling van de omvang van de geldmarktkasreserve in 1996 zien.

grafiek 1

De situatie in november is te verklaren vanuit de omvang van het schatkistsaldo.

3p **18** Is er in november blijkbaar sprake geweest van een hoog of juist van een laag schatkistsaldo? Verklaar het antwoord.

Sinds januari 1997 doet de Nederlandse overheid bijna geen beroep meer op de geldmarkt. Hierdoor neemt de stabiliteit op de geldmarkt toe waardoor de geldmarktrente minder schommelt. Dat is van belang voor de koers van de Nederlandse gulden.

3p **19** Leg uit hoe een schommelende geldmarktrente de stabiliteit van de koers van de gulden kan aantasten.

Opgave 4

De Nederlandse overheid overweegt een verschuiving van belasting op inkomen naar belasting op consumptie. Daarbij wordt gedacht aan een verlaging van de tarieven van de inkomstenbelasting bij een gelijktijdige verhoging van de tarieven van de omzetbelasting (BTW).

De verhoging van de omzetbelasting zal leiden tot een stijging van de consumentenprijzen. Desondanks verwacht de overheid dat door de combinatie van beide maatregelen de koopkracht van de gezinnen niet wordt aangetast.

2p **20** Aan welke voorwaarde moet zijn voldaan wil de verwachting van de overheid uitkomen?

Voor de inkomstenbelasting (inclusief premieheffing voor de volksverzekeringen) staan in tabel 1 drie varianten weergegeven.

variant 1		variant 2		variant 3
belastbaar inkomen	schijven-tarief	belastbaar inkomen	schijven-tarief	
0 - 7.000	0%	0 - 30.000	18%	Over elke gulden
7.000 - 53.000	37%	30.000 - 60.000	36%	belastbaar inkomen
53.000 - 104.000	50%	meer dan 60.000	48%	betaalt men 35%
meer dan 104.000	60%			inkomstenbelasting.
Er zijn diverse aftrekposten.		De enige aftrekpost is de hypotheekrente.		Er zijn geen aftrekposten.

2p **21** Een van de discussiepunten is het al dan niet handhaven van de belastingvrije som. In welke variant(en) is er geen sprake van een belastingvrije som? Verklaar het antwoord.

Een ander discussiepunt is de doelmatigheid (is er sprake van lage inningkosten?) versus de rechtvaardigheid (worden de sterkste schouders het zwaarst belast?).

4p **22** In welke variant domineert het doelmatigheidsprincipe het meest boven het rechtvaardigheidsprincipe? Verklaar het antwoord en betrek daarin de beide genoemde principes.

Een derde discussiepunt is de invloed van het belastingstelsel op de werking van de arbeidsmarkt. In de toekomst wordt krapte op de arbeidsmarkt voor hogergeschoolden verwacht. Met name van variant 3 wordt verwacht dat deze die krapte kan voorkomen.

2p **23** Leg uit hoe variant 3 deze krapte kan voorkomen.

Wat de gemoederen echter vooral bezighoudt is de invloed van de verschillende varianten op de inkomensverhoudingen.

Stel: mevrouw Blauw heeft een bruto jaarinkomen van f 110.000; aan diverse aftrekposten kan zij f 14.500 opvoeren, waarvan f 10.000 hypotheekrente. De heer Rood heeft een bruto jaarinkomen van f 45.000 en moet het zonder aftrekposten stellen.

4p **24** Laat via een berekening van de verschuldigde belastingbedragen zien of variant 1 in dit voorbeeld inkomensnivellering tot gevolg heeft.

Mevrouw Blauw moet over haar inkomen van f 110.000 bij variant 3 f 3.100 meer belasting betalen dan bij variant 2. Als haar inkomen stijgt, zal vanaf een bepaald inkomen variant 3 voor haar voordeliger zijn dan variant 2.

3p **25** Bereken vanaf welk bruto jaarinkomen variant 3 voor mevrouw Blauw voordeliger is dan variant 2.

In de discussie over de drie varianten gaat het onder andere om de vraag of variant 3 vergeleken met variant 1 meer of juist minder inkomensnivellering tot gevolg heeft.

3p **26** Welk onderdeel van variant 3 heeft, vergeleken met variant 1, meer inkomensnivellering tot gevolg? Verklaar het antwoord.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Opgave 5

Volgens sommige economen bestaat er een negatief verband tussen de bezettingsgraad van de productiecapaciteit van een land en de omvang van de goederenexport. Dit negatieve verband wordt wel het 'Zijlstra-effect' genoemd.

Het Zijlstra-effect houdt in dat de goederenexport van een land zal afnemen als de bezettingsgraad van dat land toeneemt.

2p **27** Geef hiervoor een verklaring.

In het onderstaande macro-economische model van een land is het Zijlstra-effect verwerkt. Tenzij anders is aangegeven, luiden de grootheden in miljarden gulden.

(1) $C = 0,5(Y - B) + 105$	$C =$ particuliere consumptie
(2) $B = 0,3Y$	$B =$ belasting
(3) $I = 0,05Y + 45$	$I =$ netto bedrijfsinvesteringen
(4) $O = 190$	$O =$ overheidsbestedingen
(5) $E = -0,03g + 82$	$E =$ goederenexport
(6) $X = 0,1Y$	$X =$ goederenimport
(7) $EV = C + I + O + E - X$	$EV =$ effectieve vraag
(8) $W = EV$	$W =$ netto nationaal product
(9) $Y = W$	$Y =$ netto nationaal inkomen
(10) $g = \frac{W}{W_{\max}} \times 100\%$	$g =$ bezettingsgraad
(11) $W_{\max} = A_a \times 90.000$	$W_{\max} =$ productiecapaciteit
(12) $A_a = 10.000.000$	$A_a =$ arbeidsaanbod (personen)

In de evenwichtssituatie bedraagt het overheidstekort 1,67% van het netto nationaal inkomen.

3p **28** Bereken het aantal personen dat in dit land in de evenwichtssituatie werkloos is.

De overheid in dit land wil met een bestedingsimpuls de werkloosheid met 1 miljoen personen terugdringen. De multiplier van de autonome overheidsbestedingen is +1,42.

2p **29** Bereken het bedrag waarmee de overheidsbestedingen moeten worden verhoogd.

3p **30** Zou de bestedingsimpuls groter of kleiner moeten zijn als in het model het Zijlstra-effect had ontbroken? Verklaar het antwoord zonder een berekening te maken.

De bestedingsimpuls heeft in dit model een inverdieneffect voor de overheid.

2p **31** Bereken het bedrag van dit inverdieneffect.

De bestedingsimpuls vindt in het kader van dit model plaats met het oog op de stabilisatiefunctie van de overheid.

2p **32** Leg uit dat de bestedingsimpuls past bij de stabilisatiefunctie van de overheid.

De bestedingsimpuls heeft ook gevolgen voor de allocatie.

3p **33** Geef daarvoor een verklaring.

Einde